

ÖRTÉNETI LAPOK.

FELELŐS SZERKESZTŐ
K. PAPP MIKLÓS.

Megjelenik minden vasárnap. — Előfizetési ár: Félévre 6 f. Egész évre 12. f. — Szerkesztőségi iroda: Lyceumi nyomda — Kiadó hivatal: Gr. Teleki Domokos ház nagyiacz.

Tartalom: Bydeskuti Boldizsár naplója. (VIII. közlemény). Közli K. Papp Miklós. — Mednyánszky Jónás jelentései II. Rákóczy Györgyhöz és ennek anyjához. (XVI. közlemény). Közli Szilágyi Sándor. — Consultatio Radnotiensis. (I. közlemény). — Deés város levéltára. (XIII. közlemény). Közli K. Papp Miklós. — Wesselényi Ferencz leveles tárczájából. (IX. közlemény). Közli Szilágyi Sándor. — Döbrentei leveles tárczájából. — Inczédi Pál I. Apafi Mihály fejedelem főkomornyikjának leveles tárczájából. (I. közlemény). — Tárca: Fáy András levelei idősebb Wesselényi Miklóshoz. (IV. közlemény). —

BYDESKUTI BOLDIZSÁR NAPLÓJA.

Közli: K. Papp Miklós.

(Folytatás.)

Prima Julij volt Urunk az palatinusnál, eodem die volt Urunknál ebéden az ifju Salmis fejedelem instructora Clerf és egy Lörinhei nevű kapitány az guardia regimentben lévő.

2-da Julij volt Urunknál ő Nagyságánál Eszterházi Antal Uram ő Nagysága, eodem die volt Urunk palatinus Uramnál ő hercegségénél ebéden, eodem die bizonyosan hozták meg ugyan az maga lab pásija az saxoniai Electornak Lengyelországban az lengyelektől magok királyjá való választását.

3-ik volt Urunknál az Leopold Dedristány fejedelemnek az Secretariususa.

4-ik volt Urunknál ő Nagyságánál egy Seder nevű budai inspector, német.

5-ik volt Urunk ő Nagysága az favoritában az ő felsége udvállására.

6-ik volt Urunk ő Nagysága Rabuhtinné asszonyom ő Nagyságánál, eodem die volt Urunk ő Nagysága Martiniczné asszonyomnál, eodem die volt Biró Sámuel Uram öcsöstől együtt.

7-ik volt az császárnak ő felségének igen solennis processiója azzal az boldogságos szüz Máriának az képivel, az mely képet mondották hogy sirt, fején szép drága kövekkel fel volt ékesítve és ő felsége előtt vitték az Szt. István templomában predication volt rúlla, az mely ment Urunk Guardent Uram szállására az zabpiaczra.

8-ik volt Urunk ő Nagysága az császár ő felsége udvállására az favoritában.

9-ik volt Urunk ő Nagysága az császár ő felsége udvállására a favoritában, onné ment Urunk Svarczomburk fejedelemhez ebédre, és voltak ott Egenberk fejedelem és gróf Molard Uram ő Nagysága.

10-ik volt Urunk ő Nagysága az favoritában az császár ő felsége udvállására, és volt ott audientiaja ő Nagyságának Schalvioni Uramnál ő Nagyságánál, eodem die volt Urunknál ebéden Biró Sámuel Uram.

11-ik volt Urunk ő Nagysága az császár ő felsége udvállására, eodem die volt Teleki László Uram ebéden, eodem die volt vacsorán Jósika Sámuel Uram ő Kegyelme.

12-ik kötöttünk el az franczia szakácsné házatól az karinthiai kapuhoz harmadik házhoz, eodem die volt Urunk ő Nagy-

sága az Detristány fejedelem ő Nagysága kertjében Biró Sámuel Urammal ő Kegyelmeivel.

13-ik nullibi.

14-ik volt Urunknál ő Nagyságánál Teleki László Uram ebéden Biró Sámuel Urammal együtt, és az Gazda.

15-ik volt Urunk ő Nagysága Kaprara Uramnál ő Nagyságánál, eodem die volt Urunk ő Nagysága az császár ő felsége udvallsára az favoritában, eodem die volt ebéden Urunknál ő Nagyságánál Keczer György Uram ő Kegyelme.

16-ik volt Urunknál ő Nagyságánál ebéden az Gazda, eodem die volt Urunknál az Frisiai követ Grefing Racz Uram ő Nagysága.

17-ik volt Urunk ő Nagysága az favoritában Teleki László Urammal együtt az turnerozásnak nézésére, az mely celebaráltott az kertben; az császár ő felsége minden gyermekivel volt ott, és az király ő felsége is ott lévén, az király ő felsége is turnerozott több kavallérokkal együtt.

18-ik nullibi.

19-ik nullibi.

20-ik volt Urunk ő Nagysága az ő favoritában magát mulatni.

21-ik volt Urunknál ő Nagyságánál Teleki Uram, eodem die volt ő Nagyságánál az ifju Salmis fejedelem instructora, az szálláson lévő Gazda.

22-ik volt Urunk ő Nagysága az favoritában az császárné születésének napja lévén, volt igen nagy pompa az nap udvarnál.

23-ik volt Urunknál ő Nagyságánál Teleki László Uram, eodem die volt Biró Sámuel Uram, eodem die ment ki Urunk estve öt órakor az bécsi püspöknek az kertjében az kardinális tetszésiből, az kardinális is oda menvén az bécsi püspökkel együtt az kertben sokat beszélgetvén ő Nagyságok együtt hárman.

24-ik volt Urunk ő Nagysága az császár ő felsége udvallsára, eodem die volt Urunknál ebéden Biró Sámuel Uram öcsöstől és az ifju Salmis fejedelem instructora.

25-ik volt Urunk ő Nagyságánál Porta Uram ő Kegyelme.

26-ik volt Urunknál ebéden Lorenti nevü kapitán az Govarda Regimentből, eodem

die mentenek ő felségek nagy solennitással az Szent Anna asszony templomában, lévén az nap az király ő felségének születésének napja, és az nap estve érte el ő felsége az húsz esztendő, és az császár ő felsége ott ebédelt mindenestül fogva az Jesovitáknál.

27-ik nullibi.

28-ik jött be az császár ő felsége az ursuliták nevü apácák templomában nagy solennitással és ott is ebédelt az apácákkal, eodem die volt ebéden Porta és az Gazda.

29-ik volt Urunk ő Nagysága az császár ő felsége udvallsára az favoritában.

30-ik volt Teleki Uram ő Kegyelme Urunknál ő Nagyságánál ebéden.

31-ik volt Urunknál ő Nagyságánál ebéden Porta, eodem die volt Urunk az Detristány kertiben.

Prima Augusti. Voltanak Urunknál ő Nagyságánál ebéden Baron Gracz, baron Ratzin, baron Clajburk, baron Au, Teleki Uram, Biró Sámuel Uram öcsöstől.

2-da Augusti volt Urunk ő Nagysága az kardinalisnál, eodem die volt Porta Urunknál.

3-ik volt Urunknál ő Nagyságánál Teleki László Uram ő Kegyelme, eodem die volt ő Nagysága az ő favoritában magát mulatni.

4-ik jött bé az császár ő felsége az dominicanusokhoz nagy solennitással devotiora, eodem die volt Porta ebéden, eodem die volt Urunk az Detristány kertjében.

5-ik voltanak Urunknál ő Nagyságánál ebéden Teleki Uram, Károlyi István, Biró Sámuel és az Salmis fejedelem instructora, ugyanakkor mulatván hivatta volt el Urunk ő Nagysága az Forgács Simon Uram ő Nagysága musikásit.

6-ik volt Urunk ő Nagysága az favoritában az császár ő felsége udvallsára.

7-ik volt Urunknál ebéden Keczer György Uram, eodem die állott be egy böcsületes főembernek az gyermeke, Borsányi Lászlónak hívják, eodem die volt Urunknál Károlyi István Uram ő Nagysága.

8-ik volt Urunknál ő Nagyságánál Teleki Uram, eodem die volt Urunk ő Nagysága az ifju Salmis fejedelemnél, eodem die volt Urunk az főjagermesternél gr. Althamnál

ő Nagysága kertjében, eodem die volt Porta Urunknál ő Nagyságánál.

9-ik volt Urunknál Porta Uram ő Kegyelme.

10-ik adta be az főjagermester Gr. Altham Uram ő Nagysága az kisszebbik leányát az Szent Lőrincz szerzetében apáczaságra, holott maga az császár ő felsége hozta be az maga hintóján, az mely hintó tiszta eskofiummal volt varrva, az császárné, királyné és az király ő felsége is azon hintóban ülven, így nagy solennitással vitték ő felségek az gróf kisasszont a Szent Lőrincz szerzetek közé az apáczákhöz és ott is ebédelt ő felsége.

11-ik voltak Urunknál ő Nagyságánál ebéden Szentkereszti, Henter Benedek, Czakó Uram és az ő felsége doctora Bitentem de permä és az ifu Salmis fejedelem instructora Chlerf, eodem die volt ő Nagysága az favoritában az császár ő felsége comediájának nézésére, az mely comedia celebraltatot az kertben és tartott estve kilencz óráig.

11-ik volt Urunknál az ifu Salmis fejedelem ő Nagysága, eodem die voltanak Urunk ő Nagyságánál ebéden Chlerf és Lorenti nevü kapitány az Quardiaból, eodem die volt Urunk ő Nagysága az császár ő felsége udvallsára az favoritában.

12-ik volt Urunk ő Nagysága Teleki Urammal az ő felsége udvallsára az favoritában, eodem die volt Porta ebéden Urunknál.

13-ik volt Urunk ő Nagysága Leopoldstatban az conversatioban Bechinyi Uramhoz, lévén ott sok böcsületes comitissak és baronissák, holott jelen lévén Teleki Uram, Komornyik Pál Uram is.

14-ik nullibi.

15-ik volt Urunk Starombergh Uramnál ő Nagyságánál, eodem die volt Urunk ő Nagysága gróf Kinski Uramnál ő Nagyságánál.

16-ik volt Urunk ő Nagysága az császár ő felsége udvallsára az favoritában.

17-ik volt ebéden pater Gábor Uram más egy paterrel együtt Urunknál, eodem die érkezett Erdélyből Diószegi István és György Uramék, eodem die ment ő Nagysága az Littistány fejedelem kertjében és

maga is oda érkezvén sokáig beszélgetvén ő Nagyságok együtt egymással az kertben.

18-ik volt Urunk ő Nagysága az Duna mellett az hadi hajók nézésére, az holott ott lévén Schalvinioni Uram ő Nagysága és sokat beszélgettek ő Nagyságok együtt az Duna mellett sétálván.

19-én voltak Urunk ő Nagyságánál ebéden Porta, Spilberg és Tedel Uram ő Kegyelme.

20-ik volt Urunk ő Nagysága Cardinal Uramnál ő Eminentiajánál, eodem die volt Urunk ő Nagysága Haragh Uram kertjében Lorenti nevü kapitánnyal.

21-ik volt Urunk Kinczki Uramnál, eodem die volt Urunknál az vizi Generalis és mentenek együtt Hasenberg Urammal az vizi Generallal Nussdorfra az császár historicusához.

22-ik volt Urunknál ő Nagyságánál ebéden Porta és az császár ő felségétől maga az török tolmács.

23-ik volt Urunknál ő Nagyságánál Chohári István Uram ő Nagysága és Teleki László Uram ő Kegyelme, eodem die volt Urunk kin az Hostáczban az Kinigsegh Uram kertjében az angliai követhoz, az holott az Velencei Residens is ott volt és sokat mulattanak ő Nagyságok együtt az kertben.

24-ik volt Urunk ő Nagysága az császár ő felsége udvallsára estve.

25-ik volt Urunk ő Nagysága az császár ő felsége udvallsára Teleki Urammal együtt, eodem die volt ő Nagysága Teleki Uramnál ebéden, Biró Sámuel Uram öcsöstől ott volt.

26-ik volt Urunknál ő Nagyságánál az angliai király ő felsége követje, eodem die volt ebéden Porta Urunknál.

27-ik volt Urunknál ő Nagyságánál Porta ebéden, eodem die volt Teleki Uram és doctor Ilmér Uram ő Nagysága az császár ő felsége doctora.

28-ik volt Urunknál ő Nagyságánál Teki Uram ő Kegyelme és Lorenti Uram nevü kapitány ebéden Porta Urammal együtt.

29-ik volt Urunknál ő Nagyságánál Ilmér Uram, az doctor.

30-ik volt Urunknál ő Nagyságánál Porta és Chlerf Uram és kimenvén Urunk

az Duna mellé magát mulatni és oda jöven az ifu Boland és sokat beszélgettenek ő Nagyságok együtt.

31-ik volt Urunk ő Nagysága az Hostáciban Marsilli Gyeneral Uramnál ő Nagyságánál.

(Folytatása következik.)

MEDNYÁNSZKY JÓNÁS JELENTÉSEI

II. Rákóczy Györgyhöz és ennek anyjához.

Közi: Szilágyi Sándor.

1659. Jul. 28.

XXI.

Celsissime Princeps Domine Domine Clementissime. Servitiorum meorum fidelium stb. submissionem.

Hogy az úristen, kegyelmes uram, nagyságtokat stb. megáldjon (*sic*) stb. tiszta szivből kívánom.

Jakabfalvai uram, kegyelmes uram, ide sokáig elkésik, kinek okait ő kegyelme maga declarálhatja nagyságodnak; de az ide való állapotok mind úgy folynak, hogy annál kisebb dolgokban is halogatással és vontatással folynak mindenek. Az mint értem ő kegyelmétül, hogy *az urak nehezlik az két vármegyének cessióját*; de abban én méltatlanságot látok (kit szóval is ő kegyelmének declaráltam) és az nagyságod opiniójának inhereálok az iránt; egyért azért, hogy valamint másban, így ebben is nagyságodat *nem segíthették volna*; más az, sem egyesek nem voltak benne, sem nem merték nagyságodat bátorítani és biztatni az aránt, az ki legnagyobb *egy némelyike maga volt annak találója*, ha azután igyekezte volna is retractálni és helyreállatni, látván micsoda vége lehet; de már késű volt megzavart vizet tisztává csinálni; de mind legtöbbet építettem, hogy *magok az két vármegyebeliék* instáltak rajta, kinek *gonoszágátul* leginkább féltem, az honnéid most is inhereálok annak, hogy jól lett az két gonosz kezett kisebbet hogy választott nagyságod; egyedül csak azt subinferáлом, hogy az assecuratio lenne irásban; nem-

csak szóbul, mivel abban látok félelmet; ki-
ben ha már semmi mód nincsen, ottan sub
hoc pretextu hogy avval assecuráltatott nagy-
ságod, hogy az diplomát ő fölsége ezen gyű-
lésben újobban confirmáltatja; ha az várme-
gyék mostan és azután az országbeliek indu-
cáltathatnának arra, hogy ő fölségénél ten-
nének instantiát, minthogy az diplomákat
nemcsak szegény császár, de az egész ország
is acceptálta és confirmálta, lenne instantia
az országtul, hogy azzal ne violáltassék az
diploma; maradhatna meg az két vármegye
is nagyságod birtokában és az két erűség is
ne oneráltatnék német praesidiummal (egyéb-
aránt ők félni fognak attul), lévén más mód
az török furiának resistálására, kit kennyű-
feltalálni, csak legyen akarat hozzá; ha or-
szágtul leszen errűl instantia, lehetetlen, hogy
ő fölsége ne accedáljon reá; ha pedig nem
is, legalább arra rámegeyen, hogy újobban az
diplomák confirmáltassanak, cum hac cautela,
hogy ex eo ne prejudicáljon semmiben az
diplomának; hogy nagyságod az két várme-
gyét remittált(a), mivel certis conditionibus
nagyságod azt sponte cselekedte (mert az
spontanea cessio megakadályoztatja jüvendű
és továbbra való igyekezetet, ha továbbra is
törekednének affélében); mindazáltal azt nyer-
jük vele, hogy de coetero az többiben az di-
ploma confirmáltatik és antevértáljuk az to-
vábbra való igyekezetet is, az ki legnagyobb;
ha eszekben veszik, hogy az ország igen érzi
az diplomának violatióját és azt is, hogy az
ország nagyságodnak pártját fogja, másképen
fognak gondolkodni mind az nagyságod álla-
patjárul s mind az kezenséges dolgokrul is.
Az is hasznunkra következhetik. Irtam, ke-
gyelmes uram, előbbi levelemben az nagy-
ságtok követirűl is, kiket expediálni akar
nagyságtok, itten az szállásokrul gondunk
leszen, hogy az szállásosztókhöz Posonba
megyen udvarbíró uram, hogy az szállásokat
megszerezhesse. *Personalis* uramnak, mivel
azelűtt nagyságtok mindenkor küldett *becsü-
letes ajándékot, nem ártana*, kegyelmes uram,
palatinusnak is, ha valaha kívántatott, bizo-
nyára most kívántatnék; mostani világ csak
abbul áll. Az felfűldi vármegyék követit is
jó volna praeveniálni; az ide valóik csak
azokra vigyáznak. *Vice-palatinusnak is*, ke-

gyelmes uram, nem ártana *becsületes aján-
dékot küldeni*, affélékkel sokat használhatnánk.
Akarám, kegyelmes uram, könyörögni nagy-
ságodnak nyavalyás fiam, Mednyánszki István
dolgában is; emlékezhetik nagyságod, midűn
vármegyiben hereáló restantiákért palatinus
uram minden jószágát elfoglaltatván, külem-
ben sem restituáltatta, hanem nyavalyásnak
egy részét jószágának zálogban kellett adni
és az restantiákat épen letenni; könyörgek
nagyságodnak, méltóztatnék palatinus uramnak
ő nagyságának in istam formam iratni (az
mint ezen includált minutám tartja) azon fiam
mellett, hogy mivel azon restantiák fent
vannak, az ő nagysága segítségével szedet-
hetné ki azokat, hogy az jószágát redimál-
hatná és azon levelet csak én kezemhez ké-
rem, parancsolná küldeni; sűt alázatosan ké-
rem azon is, hogy az gyűlésre bocsátandó
követinek is instructiojokban méltóztatnék
iratni, hogy az aránt az fiannak fognák pártját
és promoveálnák dolgát; mely nagyságod ke-
gyelmességit azon fiammal együtt nagy alá-
zatosan megszolgálni igyekeznék.

Mivel nagyságod, kegyelmes uram, ez-
előtt egynehány izben parancsolt, hogy salvus
passust szerezzek az két electorhoz küldendő
szolgáiért, kik az lovakat elvihessék; mostani
utolbi utomban Bécsbe magánál instáltam ő
fölségénél felüle; ő fölsége akkor halasztotta
volt, cancellarius uram által, hogy resolválja
arrul magát; csak most azért Jakabfalvai
uram által cancellarius uram ő nagysága
megizente, hogy ő fölsége megadatja az
salvus passusra való levelet; de hogy az im-
perialis cancellariából kell az levélnek expedi-
áltatni, kit már expediálják is; irtam volt,
kegyelmes uram, nagyságodnak azelőtt is,
hogy az az imperialis secretarius kért engem,
hogy szerzessek egyszűrű hat szekeres
kancza lovat neki szekérébe; mivel penig
arra az emberre ezután is szükségünk leszen,
az mint akkor is jovallottam, bizonyára most
is jovallánám, hogy nagyságod ajándékban
küldene neki afféle egyszűrű hat szekeres
kancza lovat neki; ezután is sok hasznát
vehetnének annak az embernek. Én, kegyel-
mes uram, jovallánám, hogy azt az szándékot
el ne hagyja nagyságod, azon két electorhoz
küldeni, moguntiaihoz és saxozhoz, jó lovak-

kal; mivel ha most kedveskedik nagyságod
nekik, manebit alta mente repostum; esz-
tendüre az imperialis gyűlés, úgy hallom,
infallibiliter meglesz és csak akkor nem jó
volna nekik kedveskedni, hanem most; akkor
osztán megemlékezvén az nagyságod mos-
tani sinceritásáról, mindent cselekednének
nagyságod kedvéért; csakhogy az lovak mel-
lett oly embert kellenék hozzájuk küldeni,
az ki ezen lovak occasiójával az tavaly velek
kezdett dolgot tudná continuálni; az miben
tavaly maradott volt az állapot, onnéid len-
ne kezdeti az instantiájának; az lovakkal
csak egy olyan embert kellenék küldeni, az
ki az lovakra tudna gondot viselni, az kártul
azokat megürzeni; de coetero azoknak be-
praesentálását arra kellenék biznya, az ki az
bepraesentálások mellett az derekasb dolgo-
kat vihetné végben. — Úgy értjük, ő fölsége
magyarországi gyűlés után Prágában készül;
az egész télen ott akar lenni és ugy onnéid
esztendüre nyárra az imperialis gyűlést ki-
szolgáltatni; az honnéid legalkalmatosban es-
nék az két electorhoz való küldés, magyar-
országi gyűlés után Szent Márton nap felé;
mivel lassan kell afféle lovakkal járni; az
őszi idű legalkalmatosb ahhoz. Az több dol-
gokrul, kegyelmes uram, bővségesen izentem
Jakabfalvai uram által. Tartsa meg isten nagy-
ságodat *stb.* Beczkó 28. Julii 1659.

Nagyságodnak alázatos szegény szolgálja

MEDNYÁNSZKI JÓNÁS m. p.

Az mely 45 tallért kértem külsen, ke-
gyelmes uram, az pattantyúsokra, kérem alá-
zatosan nagyságodat, méltóztatnék megkül-
deni, térithetném meg, hogy másszor is ta-
lálhassak külsen.

(Az egész levél Mednyánszki írása.)
(Eredetije a m. kir. kam. levéltárban.)

CONSULTATIO RADNOTIENSIS.

Deliberationes Illustris Deputationis in con-
sultatione Radnotiensi pro die 17 Junii 1690
indicta conscriptae.

Az nro. 800 ökrök áráról.

Az nem régen felvetett és Viz- 19. Junii.
aknai Nagy István Uram administrációjára

bizott nro. 800. ökrök árában, hogy Nagy István Uram az czikkin és másféle aranyokat is promiscue ötödfél fél forintban elvegye, megláttatván mindazáltal, hogy jók legyenek, mert ha rosszak találatnak köztök, maga vallja kárát; azon ökrök árát pedig hozza udvarhoz, és innen jó dispositio által kinek kinek marhája ára megadatik, concludáltatott.

Az extraordinarie elvett széná- 20. Junij. nak jól végére kell menni és comperta rei veritate az commissariusok cum fl. 3. ungari calibus fizessék meg az olyan károsoknak.

Kővár vidéki dolgokról.

Az Kaplyonban árestomban lévő kővár-vidéki nemes ember elbocsáttatása felől.

A katonák füvelő helyéről.

Alkalmatlan füvelő helyek lévén az mezsei hadnak, tetszett, szálljanak az sugodi tónalól az Lugosi Ferencz Uram forrai határa megbántódása nélkül.

Szászsebesi Uraméknak néminemű adósságiról.

Az mely summa pénzzel néhai reformatus püspök Tiszt. Horti István Uramnak és Kubini László atyánkfának az szászsebesiek adósok, azon summa pénzt intra bis quindenam adják meg az árváknak, melyet ha meg nem adnának, vagy megadni nem akarnák, tehát eo facto foglaltassa el az árvák' részére az Uram Teleki Mihály Uram azon székbeli Kelnek nevű falut vigore praesentis deliberationis, és birják usque ad plenariam debitae summae et foenoris ejusdem depositionem.

Sárosi János Uram dolgáról.

Az mely marháit idősbik Kún István Uram Sárosi János Uram fejevármegyei feleki jobbjának elhajtatta, intra quindenam restituálja, alioquin praesentis deliberationis vigore duplumot exequáltathasson Sárosi Uram az ő Küküllő vármegyei zágori jószágán.

Ugyan Kún István Uram, az mely némettől kardot s hegyes tört is vásárlott numero 26 aranyon, intra quindenam megadni tartozzék, alioquin ez is cum duplo exequáltassék az ő Kegyelme zágori jószágán vigore praesentis deliberationis.

Radnoth 22. Junij 1690.

Toldalagi András Uram panasziról az generalist kell megtalálni.

Az salvagvardiakról.

Az salvagvardiákat még bizonyos Die 22. ideig helyben kell hagyni, és ha hol Junij. mit költöttek s költenek reájok, az nemes ország adójában acceptálni kell, concludáltatott.

Az marus-vásárhelyi katonák dolgáról.

Az mely katonáknak residentiajok vagonon ott, azok az elmúlt esztendőkbéli portio-béli restantiaját az városnak külön külön cum fl. 4 pótolni tartozzanak, ezt mindazáltal az oda rendelt commissarius uri és főrendek limitálják el illendőképpen, mikor oda ki-mennek; ezután pedig ki ki közölök az város adaját s egyéb tereh viselését az postaló adáson kívül proportionaliter supportálni kötelesek legyenek; alioquin az város tisztei vétethessék executióban, ezek is pedig az város szabadságával élhessenek. Az kiknek pedig residentiajok ott nincsen, ne kénszeritessenek semmi adózásra, ugy mindazáltal, hogy ők is semmivel az város piacznán és házoknál is ne kereskedhessenek.

Az deputatusok rendiről.

Mostan maradnak udvárnál az Urak közül:

Haller János Uram.

Bethlen Gergely Uram.

Gyulai Ferencz Uram.

Item.

Gyulafi László Uram.

Apor István Uram.

Jósika Gábor Uram.

Ezek közül az temetés után az többi haza mehet, hanem Gyulafi Uram, Apor Uram, Jósika Uram itt maradjanak.

Az temetés után az Urak közül legyenek itt: Teleki Mihály Uram. Székely László Uram. Bánfi György Uram. Macskási Boldisár Uram.

Item.

Haller István Uram.

Bethlen Gergely Uram.

Gyerőfi György Uram.

Bánfi Farkas Uram.

Toroczkai István Uram. Toroczkai Péter Uram.

Toldalagi András Uram. Maxai Ferencz Uram.

Bálintith Sigmond Uram.

Gyulafi Uram.

Apor István Uram.

Mikes Mihály Uram.

Jósika Gábor Uram.

Az universitásról.

Szebenből Vajda János Uram, Verder Uram.

Segesvári székbiro Uram.

Brassóbúl Téglás János Uram.

Medgyesről székbiro Uram.

Beszterczéről Resner Pál Uram.

Ugy mindazonáltal, hogy addig az mostaniak közül egyik is haza ne menjen, míg azok ide nem jönnek.

In Generali Illustris Deputationis pro die 17 mensis Junij 1690 in Castrum Radnott indicta et celebrata ratione certi cujusdam debiti Dominorum Szász Sebesiensium

Deliberatum.

Ex serie deliberationis Illustris deputationis sine augmento ac variatione prorsus aliquali extradatum in Castro Radnott 22. Junij 1690 ex speciali Illustris Deputationis commissione.

Az Bozán kívántató épületről.

Mikes Pál Uram corresponde- 23. Junij. áljon Háromszéki vicze tiszt és brassai biro atyánkfiaival és disponáljanak szekerek s egyéb az bozai épületre kívántató requisitumok felől, az mennyiben lehet az szegénységnek méltó panasza nélkül, és kinek kinek a miről illik megfizettetünk generalis perceptor atyánkfiai által, comprobálván tiszt atyánkfiai fide mediante irott testimonialisokkal erogatiojokat, sőt az kiknek tavaly adóssá maradtak is, azok is, az tiszték fide mediante testálván róla, contentáltatnak. Interim az Urat főgeneralis Uramat ő Kegyelmet ottan ottan tudósítsák és az ő Kegyelme dispositiojától várjanak mindenekben.

Az Ur Macskási Boldisár Uram szebeni expeditiójáról.

Az Ur Macskási Boldisár Uram holmi gravaminák orvoslása végett Heizler general ő Nagyságához expediáltatik.

Mikola László Uram némely excessusiról.

Admoneáltassék Mikola László Uram, az mely gyergyói szakácsot fogva tartat, bo-

csáttassa el de facto; és ha mi praetensiója ellene, keresse törvénnyel, alioquin intra quindenam, ha el nem bocsáttatja, fl. 200 exequáltathassanak az ő Kegyelme jószágán vigore praesentis deliberationis, az kiket illet.

Veselényi Pál Uram és Béli Susánna asszony dolgában való deliberatum.

Az ő Kegyelmek egymás között fenn forgó hallatlan példájú nagy botránkozás orvoslásának modalitását az nemes ország deliberative kiadta volt ugyan, de abban az praedicatori rendek fogyatkozást tévén, kételezített az vallásunkon lévő consistorium hozzányulni, és Isten ő Felsége kemény, az embereknek pedig méltó ítleteknek eltávoztatására nézve, csendes uton igyekezte meg-orvosolni, de semmiképpen ez uttal is nem lehetett. — Azért tetszett az consistoriumnak, ez jelen való esztendőben esendő Szent Mihály napig ő Kegyelmek mindkét részről készüljenek törvényhez, és akkortáiban praefigálandó napra s helyre az vallásunkon való statusnak elei és színe özvegyülvén s püspök Uram is az esperesteknek nagyobb részével, magok mellé vejendő két két becsületes praedicatorokkal oda jövén, ő Kegyelmek is mindkét részről jó készüllettel compareálnak, s törvény szerént eligazittatik az ő Kegyelmek között lévő nagy botránkozás finaliter; mely is azon el nem mulik, ha valamelyik ő Kegyelmek közül nem compareálna is, hanem az dolog eligazittatik és az compareáló félnek igazság szolgáltatik okvetetlen.

Hogy ha pedig az alatt ő Kegyelmek megegyezhetnek magok között, mi nem ellenzük, de egyik félnek is mi nem imponáljuk.

Radnot die 22. Junij Anno 1690.

Ex congregatione politico-ecclesiastico Dominorum reformatorum Statuum Regni Transylvaniae extradatum ex speciali dictae congregationis commissione. Anno, die, loquoque praemissis per . . .

Az ő Felsége hadai szükségére kévántató ötezer köből busátról.

Méltóságos Haizler generál ő Nagysága az ő Felsége hadai szükségére ötezer kis köből buzát minél hamarébb és minden ok-

vetetlen Fejérvárra kívánván szállíttatnunk, jóllehet sok tereh viselésünkhez képest igen megfogyatkozott állapotunkat nem tagadhatjuk, mindazáltal az kételenítő szükségétől viseltetvén communicatis superinde consiliis vettünk:

Kapuszám után az holdolt kapukat is ide értvén, tritici Saxonicales	cub. 2
Item Fogaras földére Saxonicales	cub. 40//—
Szász papokra	cub. 100//—
Oláh papokra	cub. 50//—
Vizakna városára	cub. 50//—
Vajda Hunyad városára	cub. 20//—
Abrudbánya városára	cub. 30//—
Kolosvár városára	cub. 25//—
Kézdi Vásárhely városára	cub. 25//—

Sepsi Szent György városára	cub. 15//—
Ilyefalva városára	cub. 10//—
Udvarhely városára	cub. 20//—

Ezen buza administratiójának terminusáról, helyéről és perceptoráról.

Ezen buzát indifferenter mindenünnen és mindenek ad diem proxime affuturi mensis Julij 10. Fejérvárra Samariai Péter atyánkfia kezéhez adminisztrálni tartozzanak az ide alább megirt módok szerint és poena alatt, ki is Fejérvárratt continuuskodván az buzát az administratoroktól percipiálja, s az szegénységet ne várokoztassa, ne is defraudálja vagy saczoltassa sub poena articulari.

(Folytatása következik.)

(Eredetije K. Papp Miklós gyűjteményében.)

DEÉS VÁROS LEVÉLTÁRA.

Közlő: K. Papp Miklós.

(Folytatás.)

Folyó szám	Oklevél tárgya	Az oklevél kelt	
		hol?	mikor?
299	Szentkirályi Tamás Deák arról kötelezvénye, hogy Déésre telepedve, ennek terheit hordozni fogja, s magát megnevesíttetni nem törekedik.	Dees	1607. October 7.
300	Cserelével, mely mellett Borbély Mihály piaczi házat Fodor András és Szavai János Deák között Déésen, cserébe adja özv. Móricz Jánosnének a Székely Gergely és Kecseti Mihály közötti telkéért, 200 f. reákapás mellett.	Dees	1608. Februar 28.
301	Déés városa részére az iránti esketés, hogy midőn Zsombori István Déésen a bírótól Kerekes Boldizsár nevű jobbágyát felkérte, a bíró kész volt azonnal azt elfogatva kiadni, de ama jobbágy elfutott.	Dees	1608. September 22.
302	Déésakna tanácsa által készített esketés Theke Ferencnek Szakács János nevű elhalt jobbágyáról.	Oppidum Akna	1608. October 16.
303	Déés városa tanácsa kérelme a fejedelemhez, hogy a tanács elleni mesterkedésért azon tanács kebeléből kitiltott Székely Gergelyt előbbi hivatalába vissza ne tétetné.		1608. tájt.

Folyó szám	O k l e v é l t á r g y a	Az oklevél kelt	
		hol?	mikor?
304	Fejedelmi parancs Déés városához, hogy a Déési halászkokat, kik a Marosból, s más vizekből a fejedelmi konyhát látják el hallal, — a város semminemű szolgálattételre ne szorítsa.	Albae Juliae	1608. Junius 17.
	*		
305	Báthori fejedelem levele, melyben a Déési sóvágó társaság kihágásai elleni parancslevelét Báthori Zsigmondnak átírva, megerősíti. (1594. Majus 20.)	Alba Julia	1608. Junius 24.
	*		
306	Déés város részére ügyészi kinevezés.	Coloswar die domi- nico pr. a. f. b. Michaelis arch.	1608. Septemb. 28
	*		
307	Fejedelmi parancs a Déési bíróhoz, hogy Szotos János Deáknak Praepostváriné által behajtatott marháit kezességre bocsássa szabadon.	Albae Juliae	1609. Februar 23.
	*		
308	Fejedelmi parancs Déés városához, hogy a Praepostvári Zsigmond által behajtatott marháit Szilágyi Jánosnak, mint czimeres nemesnek, bocsássa szabadon.	Albae Juliae	1609. Februar 25.
	*		
309	Fejedelmi parancs a Déési bíróhoz, hogy a megemesített, s ezért többé szolgálni nem akart Kereskedő János halászt szorítsa rendes halászi szolgálatra.	Albae Juliae	1609. Martius 18.
	*		
310	Országgyűlési végzés nyomán fejedelmi parancs, hogy a Déési nemesség, a közterheket kivéve, minden egyéb a várost illetőket a polgárokkal egyenlőleg hordozza.	Coloswar	1609.
	*		
311	Varga Mihályné kiházasításáról, Szakmári Deme- ternek és a Szántai Mihály által megsebzett Borbély Jánosnak tanui vallomásárólí jegyzék.		1609. Majus 26. tájt.
	*		
312	Déés városának Radnothi Szántai Mihály irányában, Déési házának felépítése elleni tiltakozásáról, s az erre adott feleletről bizonyítvány.	Dees	1609. Majus 26.
	*		
313	Radnothi Szánthai Mihály, Déési Budai Mihály és neje Borbély Margit részére vallató parancslevel.	Alba Julia	1609. Julius 2.
	*		
314	Déési Borbély János részére vallató parancslevel.	Alba Julia	1609. Julius 2.
	*		
315	Déés városának a fejedelemhez aziránti felirata, hogy a kegyelmét nyert Gradiczgy György marháit, mivel in facto delicti találtatott, s a városi constitutio szerint azonnal felosztatott, — többé vissza nem adhatja; e mel-	Dees	1609. October 7.

Folyó szám	O k l e v é l t á r g y a	Az oklevél kelt	
		hol?	mikor?
	lett a kegyelmet nyerttel utasítsa a törvény útjára, s a várost ne kényszerítse őket visszafogadni.		
	*		
316	Déés városa részére vallató parancslevél.	Coloswar	1609.
	*		
317	Déés városa bizonyítványa, Déési Szakács János, illetőleg Simon István városszolga, mint alperes részére, az iránt, hogy egy Fülöp nevű felső-orbai oláh, ki amazon lováérti kárpótlást követelt, több versen felszólítatva sem jelent meg a városi hatóság előtt törvénytételre.	Dees	1609. November 9
	*		
318	Déés városa részére az iránti esketés, hogy 1602. a Basta futárja által a Déési bíró háza elől erővel elvitt lovat, ennek gazdájától, egy orbai oláhtól nem a Déési bíró vétette el.	Desij	1609. November 9
	*		
319	Déés városa részére vallató parancslevél.	Colosuar	1610. April. 10.
	*		
320	Szánthai Mihály részére aziránti esketés, hogy Kun Péter Vajda Istvánt a Déési szokotti szállásairai járástól tiltogatta.	Des	1610. October 28.
	*		
321	Szánthai Mihály alispán által tétetett esketés Kun Péternek Budai Mihálynéval Margittali paráznságairól.	Des	1610. November 1
	*		
322	Déés városa kérelme Báthori Gábor fejedelemhez, hogy a város terhére többé idevaló lakóst ne nemesítsen meg.		1610?
	*		
323	Déés városa kérelem levele Báthori Gáborhoz, hogy a Déésre telepedetteket volt földesuraiknak kiadni ne tartozzanak.		1610?
	*		
324	Fogalmazása azon kérelemnek, melyet Déés városa Báthori Gábor fejedelemhez nyújtott be, hogy a fejedelem az általa tett rendeletből a városi fiscalis udvarban kinyitott korcsomárlást szüntesse meg.		1610?
	*		
325	Déés városa kérelme a fejedelemhez, hogy a városi nemesség a hidast és hajót ingyen ne használhassa, mennyiben azok kiállításában a várost nem segedelmezte.		1610?
	*		
	(Folytatása következik).		

WESSELÉNYI FERENCZ

Leveles Tárczájából.

Közli

Szilágyi Sándor.

1657. Jul. 3.

XXVII.

Kigyelmes asszonyom.

Mednyánszki uram ő kegyelme által bőven izentem nagyságodnak, kihez képest im megyek s hogy annál hamarabb succurrálhassak hazám veszedelmében. Felette méltónak itéltem, hogy elsőbben annak módjárul végezzek az regnicolákkal, nagyságod kegyes tanácsát is, s őtalmat is vévén, rendeltem ez hónap 19. napja Jósvárra, kérem igen nagy engedelmesen nagyságodat vagy Zákány András uramat, vagy valamely értelmes meghitt szolgáját, megmaradásunk végett, adván elegendő plenipotentiát, küldje estvére Jósvára úgy hogy 20, és ha kívántatik is több következendő napokon, végezhesünk megmaradásunkra valót. Tökéletességgel irom nagyságodnak, soha bizony se kigyelmes királyomnak, se nekem s érsek uramnak ez az ator szándékjok az lengyeleknek nem volt, semmit nem is tudtam benne, kit ipso effectu megbizonyítok s nevémmel azt nem kimélvén megmutatnom. Isten nagyságodat éltesse, maradván nagyságodnak mig élek alázatos szolgája

Gr. WESSELÉNYI FERENCZ m. p.

Trincsin 3. Julii 1657.

Külczim: Illustrissimae Principissae Dominae Susannae Lorántfi stb. Cito stb. Citissime.

(Az egész levél Gr. Wesselényi írása.)
(Eredetije a magy. kir. kam. levéltárban.)

1657. oct. 28.

XXVIII.

Méltóságos tekintetes és Nagyságos . . .
fejedelem asszony.

Ezen órában tiz és tizenegy óra között délelőtt vettem nagyságod két rendbeli levelét, melyeket sárospataki házáatúl 16 hujus méltóztatott iratni. Mivel üdöm rövid, sokat nagyságodnak nem irok. Bizony dolog én

mindenkor féltém az török practicájátúl, s igaz alig hiszem nekünk is ne jussan az szavában [*savában*] (azt mint im csak harmad nappal ezelőtt egy Bélabánya nevű nyomorúlt helyt megcsapván feles összegyült pogányság négy házat égetett meg, elvivén valahány embert) de talám nyomot akar vesztetni az eb, mert im (felette nagy confidenter küldem nagyságodnak ez inclusát, melyet csak tegnapelőtt hoztak, kérvén nagy engedelmesen legyen ez titokban s az én nevem ne forogjon benne) micsodás levelet hoztak nekem az titoktanácsnak, nagyságodnak oda küldtem, kérvén igen nagy confidenter megolvassván küldje vissza nekem, noha nem bánom, sőt akarom az fejedelemnek ő kegyelmének megküldi ezen irásomat az inclusákkal (de kérem ő kegyelmének legyen ez sub rosa) tudhassa ő kegyelme magát jobban aprt. . tálni az dolgokhoz. Az többi irásokra azután adok választ nagyságodnak, kívánván isten éltesse nagyságodat. Irtam Sztubnán a hévvizben 28. octobris 1657.

Nagyságodnak engedelmes szolgája

Gr. WESSELÉNYI FERENCZ

Külczim: Illustrissimae Principissae Dominae Susannae Lorántfi sat. Dominae colendissimae.

Az egész (a külczimen kívül) a nádor saját kézírata.

(Eredetije a m. kir. kamarai levéltárban.)

1657. Decemb. 11.

XXIX.

Tekintetes, nagyságos, méltóságos
erdélyi fejedelemasszony.

Pocsajból 27. november havának irt nagyságod méltóságos levelét tegnap későn estve nagy engedelmességgel vöttem. Az nagyságod szentekkel való biztatását felette dicsérem, de ezt a változást én, látja az Isten, szivesen bánom s Isten szent nevéért távoztasson az egész keresztyénségtől valami derék veszedelmet, azonban hogy ezt írnam Budáról derék embertől mit hoztak nagyságodnak odaküldtem, ha lehet, nevem ezen alább megirt dolgokban ne forogjon. Úgy értettem, az fejedelem ő kegyelme hadai, kiket Szakmár,

Szabolcs vármegyékre szállított, felette keményen kezdettek törvény ellen velek bánni s valóban megunták, zúgolódnak s panaszló bírát akarnak keresni, talám jó volna, ha őket inkább szeretetben tartanák, mint zúgolódással valami méltó panaszra indítani. — Én, látja az Isten, azt akarnám, az nagyságod méltóságos házának, az ki csak gonoszul gondolkodnék is, megfordulván igyekezeti, szolgálatjára hajtatom. Ezeket is igaz tökéletességemből írom, meg nem szülvén tehetségem szerint vékony szolgálattal kedveskedni. Én nem győzők eleget csudálkoznom, hogy a fejedelem ő kegyelme eddig kegyelmes királyunkhoz nem küldött, nekem úgy tetszik, ez nagy diffidentíának mondathatik, kire tudtomra innét ok nem adatott, hanem ha valami két házhoz csatolatott őrző, csalárd hitető vonná el ő kegyelmét. Bö írásomról bocsánatot várok nagyságodtól, kívánván ezeknél örvendeseb napokat érni.

Maradván nagyságodnak

Beszterczebányán 11. deczembris 1657.

engedelmes szolgálója

G. H. WESSELÉNYI FERENCZ mp.

(Egykoru másolat a magy. kir. kam. levéltárban.)

DÖBRENTÉI LEVELES TÁRCZÁJÁBÓL.

I.

M.-Németi, Mártz. 21-d. 1819.

Kedves Barátom.

Februar 27-dikén irt leveledet csak tegnapelőtt vettem. Meglehet, hevert a dévai postán, míg én 14-dikétől fogva tegnapi Zarámban Lunán voltam. S a mi erdélyi postáink!

A csobánczi urodalom jövedelme megtudhatása iránt, úgy gondolom, legjobb lett volna írnom a pápai urodalom fiscalisárazak, Pápay Sámuelnek, de minthogy ő is gróf Eszterházyak szolgálatjában van, akármely barátságos ismeretségben vagyok is vele, attól tartván, hogy választ vagy épen nem vagy bizonytalant kapok, abban hagytam. S csak azért említem, hogy Pápayval igen jól lévén Kisfaludy, ha Te ennek írál, talán Kisfalu-

dytól jobban megtudhatnók. Kisfaludy pedig neked előbb válaszol mint nekem, mert tudod recenseáltatása történetét.

Hanem irtam tegnap s ma viszem ezzel együtt postára, Berzsényinek, meglehet, hogy tetsző incuriositása mellett is tud a jövedelemről, vagy legalább eljár mind a Te kedvedért, mind enyimért annak kitudakozásában.

Irtam Veszprémbe egy sógoromnak is, vagy minek nevezem, Fejér Mihálynak. Mint-hogy Csobáncz Veszprém körül esik, talán ez is tudhat valamit. Mihelyt választ kapok, tudósítlak ezer örömmel. Hiszen Téged és Lajost, kiket szeretek, interesszál a megtudhatás, s egy korhely vesztegetőt ha megnyernétek, jusaitok védelme mellett, moraliter is akarnám.

Mikor indulsz ki? fogsz-e? láthatlak-é addig? Ha pénzem lesz a prod. forumra felmegyek. Apámhoz is szándékozom e nyáron.

Anyád ő nagysága kezét tisztelettel csókolom. Téged ölel

DÖBRENTÉID m.k.

Legjobb volna, ha kimégy, Veszprémnek, Csobántznak vened utadat. Mert mástól csak nem tudjuk úgy meg a jövedelem bizonyos mennyiségét. Ha én kimehetek, utam arra vevését én is talán megtehetném.

Külczim: de Déva

a Monsieur Monsieur le Baron Niclas Wesselényi de Hadad.

p. Clausenburg,
Zilah,

Zsibó.

II.

Budán, Novemb. 10-dikén 1825.

Hallhatatlan örömet hozott nekem lelkes leveled Kedves Szerettem Barátom, de nem csak nekem, mindennek a ki tőlem körül-állásosabban hallá mint eddig szállongott a hir, fellángola nemzetiségünk gyáva elalvásán tűnődött elméje. Illy szép tűzben akartam látni nemzetemet, s büszkébbnek akarom mintsem úgy elhamvadni hagyja megint, mint némelly előbbi felhevülések elporladozának. Gróf Széchenyi István nevére áldás, tisztelettel terjed az egész országban hire, valamint a többieké, kik példáját nemesen kö-

vették. Melly boldogság az észnek ha gazdag is, melly szerencse a gazdagnak, ha szive, lelke is van. Örömtől könnyező szemmel írom e rendeket, érzékenyedve gondolok Rád édes Miklósom, a ki e szép villámlást eszközled.

Magam is azt mondom, hogy a mindennapi életbe beléható eszközlést kell adni az egybegyüendő nevezetes tőkepénznek s nemcsak arra szánni, hogy néhány talán pedánt tudós az által élelmet nyerjen s olly száraz speculatio munkákat írjon, mellyek ha mivelik, tágitják is a nyelvet, de csak tudós olvasók körében tartják. Azonban, politikai körülállásinkat tekintve, még is egy okos tudós középpontot kell felállítani annak a pénznek, egy Magyar Akadémiát, melly az egész országnak minden nyelvű lakósaival éreztesse, hogy e hazában a magyar nyelv a legelső s közikbe a nemzeti nyelvet csinosítva lelkes ingerrel felékesítve játszodja, s mind inkább elétünendő nagy elmék teremtetési által azt a régibb és újabb mivelte nyelvek sorába vivja és így mindent összekapcsolván, mindent meggyőzőn arról, hogy ez a nyelv is olly magas, bő, hajlékony, alkalmas, mint akármelylek nemzetnek a maga dolgaira, a magáé.

Kétfelé oszlik ugymint előttem nyelvünk dívatba hozatala, s elmecevészett csoportunknak azon szebb részhez való csatolása, melly a nemzeti egészt most is képzelheti. Először szükségessé kenyér-nyelvvé tétele, másodsor a díszére, virágja kifejtésére való gond. Amaz a sok nyelvű hazát a Bábelt egy bizonyos nemzetté vonja össze, együvé kényszerítvén eszesét s butáját, emez a lelkesebbeket s a főbb rendüeket tölti el lassankint azzal a szép hiedelemmel, hogy mivelte nemzetnek tagjai s így a magok becsülésére szoktatja őket, megszünteti a külföldnek mohó majmolását, sőt azt is tiszteletünkre hajlítja.

Az elsőt nem ezen egybegyüendő pénz interestéből kell s illik jutalmakkal, sőt talán magyar új iskolák állításával is eszközteni, azt törvénynyel szükséges rendelni, melly mindenüve, a hol csak eddig deák nyelvvel való élés volt, a magyart vétesse fel, s mihelyt látni fogja köztünk a német, tót, rác, hogy ezután a köztünk lévő s bennünket ölü

és csufoltató vulgaris deák helyett magyar nyelv ad csak neki kenyeret, magyarrá válik. Törvényt csak törvényt arra, hogy, ha a Helytartó Tanácsnál még egy ideig deákul folynak is a tanácskozások, a Cancellariához attól ugyan mennek is fel az oda küldendők, de a vármegyékhez, a városokhoz mindent magyarul küldjön; a Kamara, ha independens az ország, magyarul vigye dolgait, a Kuria és Tárnok s Personalisi-szék ítéleteit; a provincialis Commissariatus úgy írja assignatioit, Marche-Routejait, mint az Ausztriai olasz teszi; hogy a német városokban is, mellyekben ámbár a hirdetéseknek németül kell folyni, magistratualissá senki se lehessen, hanem csak a ki nyelvünket jól tudja, hogy a nemzeti Gárdisták közé magyarul nem beszélő soha ne vétessék, hogy indigenává csak az fogadtathassék, a kit nyelvünk iránt annak tudásavai is már hajlandónak látunk, hogy czéhből mesterember (ha el nem töröltetnek a czéhek) csak az lehessen, ha magyar földön született a ki megtanulta nyelvünket is, s. a. t. úgy ezekre mind nem kell pénzbeli segítség s jutalom által a serkentés. Így míg még egyszer eltelik a 35 esztendő, az alatt százszorta jobban halad a nemzetisedés, mint 1790 oltá, a mely eltölt idő alatt nyelvünkről szóló genericus törvényczikkelyeink mellett is a tót csak tót, a német német maradt, sőt főbb házaink mind jobban megrögzöttek a nemzet ellen való bűnben.

Akadémia állítására tehát a nemzeti tőkepénzt, pedig úgy hogy még ezen országgyűlése alatt megállíttassék annak planuma, az országgyűlésén neveztesse ki annak tagjai, s mindjárt dologhoz fogjanak Pesten, melly középpontjául szolgáljon. Ez olly rugó lesz, ha jól organizáltatik, ha eleibe közhasznu dolgozások szabattatnak, ha azon hézagok kipótlása, mellyeket még a törvény is hagyni fog, rendeltetik, olly rugó lesz, melly az egész országot electrizálja, a jobb főket utjokba igazítja s más nemzeteket is tudósít arról, hogy a nemzet nyelvében is dicsően él. Csudálnám ha ennek ideája köztetek fel nem fakadott volna, itt ugyan többen mindjárt azt a gondolatot forgatták.

Ha ezt czélozzák a nemes ajánlások s Ti, a kik együtt a pénznek hová fordításáról

tanácskoztok, megengeditek vagy inkább parancsoljátok, hogy örömem, szerencsém lehessen vélekedésemet annak rendbeszedéséről közlenem, össze fogom írni, általnévén újra Révainak s Gr. Teleki Lászlónak egy Tudós Társaságról irt munkáikat, s felküldöm. Csak így előre tolazkodni tilt érzésem. De nem hasznos-e többekét megnézni s a mi czélarányosabbnak látszik, azt megállítani? Röviden előre, mindazonáltal ezeket jegyzem fel:

Az Akadémia minden practicumabb tudománynak tüzhelye legyen, de a nyelvnek filologiai részéhez többen állíttassanak, mint a többi tudomány osztályhoz, és így a nyelv és tudományok Akadémiája legyen. A filologiai osztály fog gondoskodni magyar, magyar-deák, magyar-német, magyar-francia, magyar-olasz, magyar-angol Grammatikákról s Dictionariumokról, hogy e nyelveket a magyar egyenesen a maga nyelve és nem a német segítségével tanulhassa, az az osztály lesz gondviselő arra, hogy nyelvünkben a mostani, levegőből kapott ujitások, nyelvcsikarások megszűnjenek, de szabadabban fogja hagyni az írókat, mint az Akademie francaise, a della Crusca tett, hogy a nyelv analogiája, etymológiája szerint igen is formálódhassanak mindég a szükséges új szavak, új szólásformák sat.

2. A Pesten leendő igazgató középpont tagjai fizetést kapjanak, de sokat ne, hogy restté ne váljanak, hanem abból remélhessék jutalmokat, ha dolgoznak, és így minden árkusért, mellyet az Akadémia kinyomtatathatónak ítél, menjen a nevezetesebb fizetés.

3. Az Akadémia ügyeljen arra, hogy legalább egy politikai magyar ujság mindég folyamatban maradjon, esztendőnként egy Hisztoriai Zsebkönyvet adjon ki, melly almanach formában a nyelvet mindenkor a főbb házakba is viszi.

4. Gyűlései minden héten kétszer legyenek, egy vice előlülő alatt, a ki a főbb rendű nemességből való legyen, első előlülője pedig a mágnások és főbb hivataluak közül minden hónapban egyszer megjelenjen, a kinek eléadatik, mi történt. Minden esztendőben a kérdéses munkák jutalmait a protector ugmint a palatinus kiosztja.

5. Az Akadémia maga két folyó-írást

ad ki, egy tudományost és egyet asszonyok számára. Minden esztendő végével számadását, kasszája állapotját nyomtatásban a fundálónak, vármegyéknek megküldi, s ha nem folytatná buzgón, haszonnal dolgozásait, a fundálók, vármegyék feleletre vegyék s másként disponáljanak.

Bővebben mind ezt, ha kívántatik. Engedd ide füzni, a mit ugyan többé elérni nem akartam, de leveled még egyszer próbáltatja velem. Shakespearehez a 3000 f. V. Cz. most compromissio nélkül egybe-gyűlhet. Én a 3000 f. behozó exemplárokat a fundusnak adom. Legyen, legyen sikere a tűznek, ezzel miudjárt kiadásomat olyanná kívánom tenni, hogy nyomtatási csinossága akárhová béilljék. Macbethet láttatok miként van fordítva. Irj kérlek minél előbb.

Örök hived

D. G.

INCZÉDI PÁL I. APAFI MIHÁLY FEJEDELEM főkomornyikjának leveles tárczájából.

I.

Inczédi Pálnak alázatos supplicatiója Nagyságodhoz mint kegyelmes Urához.

Kegyelmes Uram alázatosan jelentem Nagyságodnak, már tizenhatsz esztendeje elmúlt, miulta Nagyságtokat éjjeli nappali nyughatatlan szolgálattal, teljes tehetséggel szolgálom, most is Nagyságoddal személy szerint elmegyek, és mivel ezen állapotban lévő szolgáltnak is kevés búza és borbéli fizetések járt, én is már megcselédésülvén s öregedvén, folyamodom az Nagyságod kegyelmességéhez.

Könyörögvén Nagyságodnak, méltóztatásék oly hosszas üdöktül fogván való kicsiny, de igaz és hiv szolgálattomat kegyelmesen megtekinteni és bár csak hatvan köből búza és zab és két hordó bort annuatim házomhoz közel való pressusbúl conferálni házam népe tartására életemig.

Kiért Isten is megáldja Nagyságodat, én is életem fogytaig való alázatos hűséggel megszolgálom Nagyságodnak.

N. K. V. V.

Hátára írva Apafi kezével: 50. köből buzát, zabot is anynyit, bort száz vidret- adasson praefectus Uram annuatim. Ujvár 16 Augusti 1681.

(Eredetije K. Papp Miklós gyűjteményében.)

II.

Isten minden jókkal áldjon meg.

Leveledet vettük, hogy mind Uram ő Kegyelme egészségérül, mind egyéb dolgokrul tudósítottál, jól cselekedted, ez után is tudósíts. Hogy pedig Uram ő Kegyelme béménvén Debreczenben a templomot s scholát eljártá, holott költened kellett, az jól vagyon, ugy kellett annak lenni, minthogy Uram ő Kegyelme ott többször nem is volt, azt kívánta ő Kegyelmének méltósága is. Isten to-

vább is vezérelje s segilje ő Kegyelmét előtte álló dolgaiban mindenjóra. Feleségednek szóló leveledet az mely nap hozták, az nap elküldöttük. Isten tartson meg édes atyámfia jó egészségben. Ebesfalva, 23 Septembris 1681.

BORNEMISZA ANNA m. p.

P. S. Az inasok dolmányait megszabattam, gombja, zsinórja mind készen van, csak bőr nem volt hozzá, immár Fejérvárig ugy maradnak, az szakács inasoknak is szabattam, csak az kiküldése bajos, mivel postán kell menniek s afféle aprólékot nehezen vihetnek.

Külczim: Nemzetes Inczédi Pál meg-hitt főkomornyik hivünknek adassék.

(Eredetije K. Papp Miklós gyűjteményében.)

FÁY ANDRÁS LEVELEI Idősebb Wesselényi Miklóshoz.

Méltóságos Úr!

Érdemem felett való Nagy jó Uram!

Kötelességem szerint meg kívántam jelenteni Méltóságodnak, hogy a Propositionok körül dolgozó Deputatio csaknem egészen végire hajtotta már az Insurrectió eránt való munkáját. Ennek a fundamentoma az: hogy minden Nemes és Mánás tartozzon 18 esztendős korától fogva 40 esztendős koráig, minden esztendőben lustrára menni, de minden uniformis és czifraság nélkül, csak kék ingben és lábravalóban, hogy ez által is a Mánások és szegényebb Nemesek közt való köz eltöröltessen. Erről még csak hallásból lehet valamit tudni. Annyi bizonyos, hogy ez a munka az Udvarnak nem tetszik, és örömet viszszavenné az Insurrectió felől való propositionját. — Ezelőtt egynehány héttel, arról lévén a szó a Mánások tábláján, hogy lehessen é ajándékot offerálni Ó Felségének ebben a mostani esetben a nélkül, hogy a törvény szerint

valaki infamisnak declaraltasson, Generalis Báró Vay Miklós felállván azt mondta: „hogy az illy oblatumok veszedelmes volta kiteszik a Francia Revolutióból is, mellynek fő oka volt az, hogy a hivatalok eladók voltak; hogy ő esmeri a Magyar Nemzetben azt a dicsőségre és hirre nézve való vágyódást, hogy ha a hivatalok eladók lesznek, találkoznak a Mánások tábláján hárman is olyanok, a kik 300,000 forintot megadnak a Judex Curiae-ságért. De ettől felséges Urunk kegyes uralkodása alatt félni éppen nem lehet; jobb mindazáltal még is erről praecautélát tenni.“ A Palatinus erre azt felelte, hogy őt csak azért hallgatta ki a tábla, mert a törvény szerint minden Magyar Mánásnak van a Diaetán szava; egy Magyar Nemzetről pedig szégyen egy Magyaroknak olyan alávalóságot feltenni, hogy ő vett hivatalokon kapkodjon; Ó felségéről pedig, hogy azokat eladja. Ez a dolog ugy deferáltatván az Udvarnak, mintha Vay azt mondta volna, hogy felséges Urunk alatt minden hivatalok eladók, Vay a Generális-ságot elvesztette. Most felment Bécsbe magát menteni. Minden Zászlós Urak, kivévén

egygyet (de ez ki legyen nem tudhatni) testimóniálist adtak néki arról, hogy mit mondott. Ez a dolog igen megillette a Rendeket, annyival inkább, hogy 1805-ikbe hozatódott az a törvény: nemo ad simplicem delationem, non citatus non exauditus munere privari possit. A Palatinus még Bécsben lévén a Repraesentatióval, a Judex Curiaet sürgették, hogy tartson ezen dolog eránt Sessiót, mert ezen eset által a szólás szabadsága egészen eltöröltetett. Mi lesz ennek a következése, nem tudhatni; annyi bizonyos, hogy ez által legalább egy hónappal meghosszabbodott a Diaeta — A Magyar theatrumot számosan járják most is, s megmaradt mind- eddig a régi kedvességében. — Itt a szárazság igen nagy; a keresztiek száma sok, de az élet szeme igen szorult; tengeri kevés leszsz; a szálló levelek már is száradnak, kevés, de jó bort várnak. — Ezekkel magamat Méltóságod kegyes grátiájába ajánlván, maradok

Méltóságodnak

Érdemem felett való Nagy jó Uramnak

Pesten 1807. 17-ik Aug.

alázatos szolgálja

Fáy András m. p.

Külczim: Illustrissimo Domino Nicolao Baroni Wesselényi de Hadad, S. C. & R. A. Majestatis Camerario, et I. Comitatus Közép Szolnok Officii Supremi Comitibus Administratori, Domino mihi gratiosissimo.

per Szolnok

Debretzen

'Sibó.

*

Méltóságos Úr!

Érdemem felett való Nagy Jó Uram!

Ámbár itten sem a Diaetalis, sem a Politicus dolgokban mindeddig is semmi új nem történt; mindazáltal el nem mulattam volna, hogy kötelességből s tiszteletem megbizonyítására ennyi időre kötelességemet ne tettem volna, ha az itt közönségesen uralkodó hideg engem is három hétig ágyban nem tartóztatott volna. Mert itt a nagy hőségek miatt úgy

megromlott [a levegő, hogy csaknem minden harmadik embert bánt valami nyavalya. — A Deputatiók dolgoznak; de az Insurrectióról mit végeztek nem hallani, alkalmasint érzik, hogy haszontalan fognak dolgozni. A Gravamenek körül dolgozó Deputatió leginkább ezeket vette fel a sok számtalan universalis, Vármegeyék, Királyi Városok és Familiák Gravamenjei és Postulatumaik között: hogy a fiscale bonumok érdemes Magyaroknak conferáltassanak; a Postapénz és a só ára alább sz. llittasson; a törvény magyar nyelven folyjon; hogy a Laicus in personilibus is citálhassa a Clericot a Nemesek forumára; hogy Bécsben a Magyar Urak ezüstjei ne bélyegeztessenek, hogy a Vármegeyék domestica Cassájába és a Perceptorok ratiójába a Consilium ne avassa magát, legalább minden apróságot ne kellessen neki megküldeni. A Postulatumaik között ezek vagynak: hogy az erdő régulatiója felől törvény hozattasson; az obsitos katonák Civilis Jurisdictio alatt legyenek; hogy határoztasson meg az, hogy van é a Vármegeyék Restauratoria Sedriáin a Clerusnak votuma vagy nincs? s. a. t. — A Torontal Vármegeyei Főispán Gyürky Ő Excja megholt e napokban a Banatusban a jószágában. — A Theatrumról most semmit sem tudhatok, mivel régen nem lehettem benne. Az a hire van, hogy ezen hónap 15-én vége lesz a Diaetának; de erről addig bizonyost nem tudhatni, mig a Palatinus Bécsből vissza nem jön. Ezekkel magamat Méltóságod kegyes grátiájába továbbra is ajánlván, maradok

Pesten, Sept 2-ikán 1807

Méltóságodnak

Érdemem felett való Nagy jó Uramnak

alázatos szolgálja

Fáy András m. p.

Külczim: Illustrissimo Domino Nicolao L. Baroni Wesselényi de Hadad S. C. & R. A. Majestatis Camerario, & I. Comitatus K. Szolnok Officii Supremi Comitibus Administratori, Domino mihi gratiosissimo.

per Szolnok

Debretzen

'Sibó.